

Paraša: Ki tisa

7 424 písmen

2 002 slov

139 veršů

179 řádek

9 micvot

וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: כִּי תִשָּׂא אֶת-רֹאשׁ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וַנִּתְּנוּ אִישׁ כַּפָּר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּפְּקֹד אֶתֶם וְלֹא-יְהִי בָהֶם נֶגֶף בַּפְּקֹד אֶתֶם:

Hospodin mluvil k Mošemu říkáje: Budeš li zvedat hlavu synů Jisra'ele při jejich registraci, dá každý z nich při své registraci za svou osobu smírčí peníz a kvůli jejich registraci pak nedejde k pohromě.

Sidra pro tento týden: Ki tisa**1. alija (Šemot 30:11–31:17)**

Bůh Mošemu udělil pokyny ke sčítání lidu. Toto sčítání má být provedeno tak, že každý muž starší dvaceti let přispěje půlšekelem stříbra na stavbu miškanu. Počet dospělých mužů pak bude vypočten na základě vybrané sumy. Instrukce ke zhotovení měděného umyvadla k rituálnímu omývání pro kněží. Postup sběru vonných bylin a přípravy oleje k pomazání velekněze, jeho synů a náčiní, které se bude používat ve svatyni. Instrukce ke smíchání kadidla, které bude dvakrát denně páleno před schránou svědectví. Bůh jmenuje Becelela, coby nejzručnějšího řemeslníka, aby dohlížel na stavbu miškanu a jeho vybavení. Bůh zopakuje Mošemu, aby lidem připomenul dodržování dne odpočinku. Kdokoli by v den odpočinku pracoval, musí zemřít.

Jaký má na tomto místě smysl připomenutí dne odpočinku?

2. alija (31:18–33:11)

Podle Rašihovo komentáře se nyní dějová linie vrací do doby před parašou Jitro, kdy je Moše již čtyřicet dní na hoře Sinaj. Bůh předá Mošemu dvě desky svědectví, na nichž je Božím prstem vypsáno desatero. Lidé znervózní, když Moše z hory nesestupuje. Shromáždí se k Aharonovi a naléhají na něj, aby jim zhotovil jiného boha. Aharon je vyzve, aby mezi sebou vybrali zlaté náušnice a z tohoto zlata odlije zlatého býčka, kterého Jisra'elci prohlásí za „boha Jisra'ele“. Druhý den ráno mu předloží oběti. Bůh Mošeho informuje o tom, co se stalo, a chystá se Jisra'el zničit; Mošemu nabídne, že velký národ učiní z něj. Moše se snaží Boha přesvědčit, aby se rozpomněl na svůj slib praotcům Avrahamovi, Jicchakovi a Jisra'eli. Bůh Mošeho prosbu vyslyší a Moše sestoupí z hory. Když vidí zlatého býčka, rozhněvá se a obě desky rozbije. Zničí i zlatého býčka a vyčítá Aharonovi, že toto dopustil. Aharon se snaží Mošemu situaci vysvětlit, ten k sobě povolává Levity a nařídí jim, aby pobili hříšníky. Moše vystoupá zpět na horu Sinaj a snaží se Boha přesvědčit, aby Jisra'eli odpustil. Bůh odpovídá, že on sám už lid nepovede, místo toho pošle svého anděla, a co se týká hříchu uctívání zlatého býčka, bude za něj Jisra'el potrestán, až přijde čas. Bůh přísahá, že dá lidu Jisra'ele zemi, kterou přislíbil praotcům. Moše postaví svůj stan kousek od tábora, a pokud někdo chce vyhledat Boha, musí přijít za ním. V tomto stanu pak Bůh mluví s Mošem tváří v tvář. Moše se poté vrací do tábora, ale Jehošua, syn Nunův, Mošeho stan neopouští.

3. alija (33:12–16)

Moše se nesmíří s tvrdým odsudkem a žádá Boha, aby své rozhodnutí přehodnotil a doprovázel národ, neboť lid Jisra'ele je přes to všechno jeho lidem.

4. alija (33:17–23)

Bůh s Mošeho žádostí souhlasí. Moše žádá Boha, aby směl spatřit jeho majestát. Bůh mu odpoví, že to není možné, protože žádný smrtelník nemůže spatřit Boha a zároveň zůstat naživu, ale umožní Mošemu spatřit alespoň záblesk své přítomnosti.

5. alija (34:1–9)

Moše si má vytesat nové kamenné desky, stejně jako první a s nimi vystoupit na horu Sinaj. Bůh sestoupí na vrchol hory Sinaj a objeví se před Mošem. Zazní třináct rozměrů Božího milosrdenství. Moše na základě Božího milosrdenství naléhá na Boha, aby Jisra'eli odpustil a zůstal s ním.

Znáte třináct rozměrů milosrdenství? Při jaké příležitosti je recitujeme?

6. alija (34:10–26)

Bůh oznamuje Mošemu, že s lidem Jisra'ele uzavírá smlouvu: má zachovávat všechna jeho přikázání, nesmí následovat způsoby a zvyky kenaanských národů. Opětovně ustanovení tří poutních svátků: Jisra'el má vykořenit modloslužbu a dodržovat svátek nekynutých chlebů, zasvětit Bohu vše prvorozené, dodržovat šabat, ustanovit svátek týdnů a svátek sklizně. Nařízení o odstranění chamecu ještě před obětováním pesachové oběti. Nařízení o přinesení prvotín do domu božího. Příkaz nevařit mládě v mléce jeho matky.

7. alija (34:27–35)

Moše zůstává nahoře Sinaj dalších čtyřicet dní a čtyřicet nocí bez jídla a bez vody a vrací se s novými deskami s desaterem. Jeho tvář září světlem a ostatní lidé se k němu bojí přiblížit. Moše oznamuje Jisra'eli vše, o čem s ním na hoře Sinaj Bůh mluvil. Když Moše mluví k lidu, zakrývá si obličej maskou.

Maftir (Be-midbar 19:1–22)

Zvláštní maftir pro Šabat para popisuje obětování červené jalovice (para aduma), jejíž popel bude používán k rituálnímu očištění. Kromě nařízení ohledně rituální nečistoty a jejího přenášení má čtení této části Tóry připomenout očištění obřady, které Jisra'el vykonával před obětováním pesachové oběti.

Haftara (Jechezkel 36:16–36:38)

V haftare pro Šabat para kárá Bůh ústy proroka Jisra'el za to, že se nechoval řádně. Přestože Jisra'el znesvětil jeho jméno (podobně jako při uctívání zlatého býčka), vytrhne ho z vyhnanství, navrátí ho do jeho země a očistí ho.

Ve stínu Božím

„Hleď, povolal jsem jmenovitě Becalela, syna Uriho, syna Churova, z Jehudova kmene.“ (Šemot 31:2)

Svatý, budiž požehnan, řekl Mošemu: „Svícen udělej z ryzího zlata.“ Moše se zeptal: „Jak ho mám udělat?“ Řekl mu: „Z jednoho kusu udělej ten svícen.“ Mošemu to nebylo úplně jasné a než sestoupil z hory, už zapomněl, jak se má menora vyrobit. Vystoupil proto na horu Sinaj znovu a řekl: „Pane, jak ten svícen máme udělat?“ Řekl mu: „Z jednoho kusu udělej ten svícen.“ Ale pro Mošeho to bylo příliš těžké na pochopení a než sestoupil z hory, tak postup opět zapomněl. Vystoupil tedy opět a řekl: „Pane můj, zapomněl jsem, jak se to má udělat.“ Bůh tedy Mošemu ukázal, jak postupovat, ale i to bylo pro Mošeho těžké pochopit. A tak mu řekl: „Dívej se a udělej vše podle plánu.“ Vytáhl podobu menyory z ohně a ukázal mu, jak má být zhotovena. Jenže i to bylo pro Mošeho stále příliš těžké na pochopení. Svátý, budiž požehnan, řekl: „Víš co? Jdi za Becalelem a on ten svícen udělá.“

Tato úsměvná agada z midraše Ba-midbar raba má ještě pokračování, ale k němu se dostaneme později. Když Bůh dává Mošemu instrukce ke stavbě svého příbytku, dokáže sice zařídit, aby Moše všechny tyto instrukce v pořádku předal, ale Moše není tím, kdo vše zhotoví. Tóra nikdy nebyla one man show, jak jsme už mohli vidět dříve. Jedna z mnoha úžasných vlastností našich praotců a proroků byla ta, že byli velmi lidští, vlastně úplně stejní jako my – také neuměli všechno. Moše zvládl leccos – komunikovat s Bohem, vyvést lid z Egypta, přežít čtyřicet dní a nocí bez jídla

a pití na hoře Sinaj, ale vzít do ruky kladivo, pilu nebo dláto by už bylo nad jeho síly. Proto přichází na řadu Becalel. Becalelův dědeček se jmenoval Chur, stejně jako syn Mošeho sestry Miriam. Rabínská tradice si z toho nedělá příliš velkou hlavu a jednoduše tyto dvě osoby téhož jména spojuje. Z Miriam tak činí Becalelovu prababičku (už jsme si na ty věci s věkem zvykli). Když faraon nařídil, aby porodní báby zabily židovské chlapce, Miriam (která měla být jednou z nich) odmítla, a naopak matkám i novorozencům pomáhala. Za tuto bezpříkladnou odvahu se jí dostalo odměny tím, že její potomek byl zručným řemeslníkem, zodpovědným za stavbu svatostánku. Becalel nebyl jen talentovaný kutil. Tóra jasně říká, že ho Bůh naplnil „Božím duchem, moudrostí, rozvahou a věděním a znalostí řemesel.“ Jako by seděl s Mošem na hoře a dělal si poznámky. To také popisuje i další agada z talmudického traktátu Brachot:

Becalel získal své jméno díky své moudrosti. Když Svátý, budiž požehnan, řekl Mošemu: „Jdi a řekni Becalelovi: Udělej svatostánek, schránu a náčíní,“ Moše šel, obrátil pořadí věcí a řekl: „Udělej schránu, náčíní a svatostánek.“ Becalel na to opáčil: „Moše Rabejnu, je přece na celém světě zvykem, že člověk nejprve postaví dům a teprve potom do něj přinese náčíní a ostatní věci. A ty mi říkáš: Udělej mi schránu, náčíní a svatostánek. Kam mám dát náčíní, které

vyrobím? Neřekl ti to Svátý, budiž požehnan, obráceně – udělej svatostánek, schránu a náčíní?“ Moše mu řekl: „Možná jsi skutečně přebýval ve stínu Božím (לַבַּיִת בְּעַלְעֵל), že jsi tohle všechno věděl.“

Nabízí se otázka, proč Moše obrací pořadí věcí, které má Becalel vyrobit. Je opravdu tak rozržitý, že si je nezapamatuje správně? Nebo na tom pořadí skutečně tak moc záleží? Podle některých výkladů mají pravdu oba, Moše i Becalel. Jeden hovoří z pohledu proroka, který vidí na konec věcí a soustředí se na cíl svého poslání. Tento cíl leží právě v onom náčíní, které se bude používat přímo pro bohoslužbu – vše ostatní slouží jenom jako kulisy. Avšak stavitel, který má za úkol tuto vizi zhmotnit, musí k celé věci

přístupovat prakticky. Na jedné straně stojí vizionář, jehož vyvažuje prakticky uvažující stavitel. Ten sice nemá onu vizi, ale ví, jak se k cíli dostat. Na rozdíl Mošeho vnímajícího záblesk Boží přítomnosti, stojí Becalel pouze v „jeho stínu“.

O mnoho staletí později se měla úloha Mošeho a Becalelova symbolicky obrátit. Ale opravdu jen symbolicky. V roce 1906 už proběhlo sedm sionistických kongresů. Do založení státu Izrael mělo uplynout ještě dlouhých 42 let, do položení základního kamene Hebrejské univerzity zbývalo roků dvanáct, ale v Erec Jisra'el, která tehdy nebyla ani mandátní Palestinou, vznikala židovská (a dokonce i hebrejská) škola umění a řemesel. Její zakladatel, oddaný sionista Boris Schatz, hodlal svým způsobem a svými prostředky přispět k naplnění snu o židovské suverenitě, na niž měl vskutku neotřelý pohled. Budoucí Izrael viděl jako zemi umělců, kde po celé zemi budou roztroušeny pobočky umělecké školy, kterou pojmenoval po největším umělci Tóry, Becalelovi. Schatzova škola rozhodně neměla na různých ustláno. Po celých prvních 20 let existence zápolila s nedostatkem finančních prostředků. Zatímco Hebrejská univerzita se měla stát výkladní skříní židovského intelektu a oficiální nástrojem sionistického hnutí, Becalel zůstával v podstatě soukromým podnikem (zůstal jím až do roku 1975). Političtí představitelé tehdy kroutili hlavou nad Schatzovými plány: copak to jde vyhazovat peníze na umělce, když je potřeba nejprve vysušit močály, zúrodnit půdu, postavit silnice a domy? Nejprve musíte vybudovat stát, armádu a instituce, pak se můžete věnovat múzám. Tak Becalel zůstal opět ve stínu. Dnes je jméno největšího umělce Jisra'ele známo i díky akademii Becalel po celém světě. A jako jediná z izraelských vysokých škol nemá ve znaku již od svého založení nic menšího než Becalelovo mistrovské dílo.

Boris Schatz se svého snu nedožil. Zemřel na Purim v roce 1932 v Denveru, kde sháněl peníze na provoz milované školy (tato sidra je tak i připomenutím jarcajtu jednoho pozapomenutého, ve stínu slavnějších souputníků stojícího snílka).

Mimoходом, věděli jste, že Efrajim Moše Lilien, autor loga Becalelu (a grafiky vlevo), je i autorem proslulé fotografie zamyšleného Theodora Herzela na prvním sionistickém kongresu v Basileji?

